

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΕΣΦΡΑΓΙΣΜΕΝΩΝ ΦΑΚΕΛΩΝ

Κατόπιν υποβληθεισών αιτήσεων παρέχεται ἡ ἄδεια τῆς καταθέσεως εἰς τὸ Ἄρχεῖον τῆς Ἀκαδημίας τῶν υποβληθέντων κεκλεισμένων φακέλων ὑπὸ τῶν: Θεοδώρου Ἰ. Σπηλιοπούλου καὶ Γεωργίου Κόλλια.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Κωνσταντῖνος Τριανταφυλλόπουλος, παρουσιάζων τὰ κάτωθι βιβλία τοῦ καθηγητοῦ Γεωργίου Πετροπούλου, λέγει τὰ ἑξῆς.

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τρεῖς συλλογὰς νομικῶν δημοσιευμάτων, ἐκδοθείσας ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γεωργίου Πετροπούλου.

1. *Νομικὰ ἔγγραφα Σίφνου τῆς συλλογῆς Γ. Μαριδάκη (1684-1835) μετὰ συμβολῶν εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ Μεταβυζαντινοῦ δικαίου, ἐκδιδόμενα ὑπὸ Γεωργίου Ἀ. Πετροπούλου, τεῦχος Ι' ἐν τῇ σειρᾷ τῶν Μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμος Γ', τεῦχος Ι. Ἀθῆναι 1956, σχῆμα 4ον, σελ. κζ' + 519.*

2. *Ὁ κῶδιξ τοῦ νοταρίου Ἀθηνῶν Παναγῆ Πούλου 1822-1835, ἐκδιδόμενος ὑπὸ Γεωργίου Ἀ. Πετροπούλου ἐν τῷ Παραρτήματι τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Μνημεῖα τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου 1. Ἀθῆναι 1957, σχῆμα 8ον μέγα, σελ. ζ' + 786.*

3. *Νοταριακαὶ Πράξεις Παξῶν διαφόρων νοταρίων τῶν ἐτῶν 1658-1810, ἐκδιδόμενα ὑπὸ Γεωργίου Ἀ. Πετροπούλου ἐν τῷ Παραρτήματι τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Μνημεῖα τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου 2. Ἀθῆναι 1958, σχῆμα μέγα 8ον, σελ. λα' + 566.*

Ὁ πρῶτος τόμος περιλαμβάνει παντοῖα ἐκ τῆς νήσου Σίφνου ἔγγραφα συναλλαγῶν, διαθήκας ὡς καὶ τινὰς ἀποφάσεις, ἐν ὧν 104 ἐκ τῶν ἐτῶν 1684 ἕως 1835. Προέρχονται ἐκ μείζονος συλλογῆς ἀνηκούσης εἰς τὸν ἀκαδημαϊκὸν κ. Γ. Μαριδάκην καὶ ἀφορῶσι τρεῖς πρὸς αὐτὸν συγγενικὰς οἰκογενείας τῆς νήσου, Μπιάου, Γρυπάρη καὶ Λειμβαίου.

Ὁ δεῦτερος τόμος τιτλοφορεῖται: Κῶδιξ τοῦ Νοταρίου Ἀθηνῶν Παναγῆ Πούλου. Ὁ κῶδιξ οὗτος ἀπόκειται εἰς τὰ Γενικὰ Ἄρχεῖα τοῦ Κράτους καὶ περιλαμβάνει 860 συμβολαιογραφικὰ ἔγγραφα ποικίλου περιεχομένου ὡς καὶ τινὰς ἀποφάσεις Κριτηρίου ἐκ τῶν ἐτῶν 1822-1833.

Ὁ τρίτος τόμος περιλαμβάνει 629 συμβολαιογραφικὰ ἔγγραφα τῆς νήσου Παξῶν τῶν ἐτῶν 1658 ἕως 1810, ἀποκείμενα εἰς τὰ Ἄρχεῖα τῆς νήσου ταύτης.

Ὁ δεῦτερος καὶ τρίτος τόμος εἶναι ἐκδόσεις ἀδημοσιεύτου ὕλικου μετὰ ποικίλων πινάκων, ἐνῶ ὁ πρῶτος περιέχει ἐπὶ πλέον διεξοδικὰς συμβολὰς τοῦ ἐκδότου

περὶ ἑνὸς ἐκάστου τῶν δημοσιευομένων ἔγγράφων, ἀποτελούσας ἐν ἀθροίσματι ἀνάπτυξιν τοῦ ὅλου σχεδὸν ἰδιωτικοῦ δικαίου, ὅπερ ἐφηρομόζετο εἰς τὴν νῆσον Σίφνον καὶ ἀλλαγῶ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα.

Ἐκ τοῦ ἀπεράντου τούτου ὕλικῶ τῆς συλλογῆς Σίφνου, θὰ μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ μνημονεύσω εὐάριθμά τινα ζητήματα, ληφθέντα κατὰ τύχην κατὰ τὴν σειρὰν τῆς δημοσιεύσεως ἢ ἀναφερόμενα εἰς θέματα ἰδιαζούσης σπουδαιότητος κατὰ λόγον ἀντιβολῆς αὐτῶν πρὸς τὸ γραπτὸν βυζαντινὸν ρωμαϊκὸν δίκαιον.

Εἰς διαθήκην ἔτους 1684 δημοσιευομένην ὑπ' ἀριθ. 1 τῆς συλλογῆς δὲν χαρακτηρίζεται ρητῶς ἢ σύζυγος τοῦ διαθέτου ὡς κληρονόμος, ἀλλ' ἀπλῶς συνάγεται τοῦτο ἐκ τῶν συμφραζομένων. Ἐκ τούτου ὀρθῶς εἰκάζει ὁ συγγραφεὺς ὅτι ἀκολουθεῖται ἢ παράδοσις τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου, ὅπερ δὲν ἀποβλέπει εἰμὴ μόνον εἰς τὴν ἀπλὴν μετάθεσιν τῆς περιουσίας ἀπὸ τοῦ διαθέτου εἰς τὸν τιμώμενον. Τοῦτο ἐμφανίζεται καὶ εἰς ἄλλας τῆς συλλογῆς διαθήκας, ὡς ἐν ἀριθ. 101 ὅπου μάλιστα οὐδ' ἐκ τῶν συμφραζομένων προκύπτει, τίς ὁ κληρονόμος. Ἦδη εἰς τὴν Πεῖραν τοῦ Εὐσταθίου ἐμφανίζονται ἐπιδόσεις εἰς διάφορα πρόσωπα ἄνευ διακρίσεως, ἂν πρὸς κληρονόμους ἢ κληροδόχους, ἢ δὲ λύσις τῶν προκυπτόντων ζητημάτων χρειάζεται ἐπικουρίαν ἐξ ἄλλων θεσμῶν. Ἡ χαλαρὰ δηλαδὴ αὕτη ἔννοια τῆς καθολικῆς διαδοχῆς, προερχομένη πρᾶγματι ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου, ἀγνοοῦντος τὴν αὐστηρὰν ρωμαϊκὴν διάκρισιν κληρονόμου καὶ κληροδόχου, βαίνει, ὡς ἐσημείωσα ἄλλοτε, (ὁ Φαλκίδιος νόμος ἐν τῷ βυζαντινῷ δικαίῳ, 1912, σελ. 81) εἰς τὸ συχναζόμενον βυζαντινὸν παραλλήλως πρὸς τὸν ἐπίσης ἀντιρρωμαϊκὸν θεσμόν τῶν ἐπιτρόπων, ἧτοι τῶν ἐκτελεστῶν διαθήκης, οἵτινες λειτουργοῦσιν ὅπως τὴν σήμερον ἐν τῷ ἀγγλικῷ δικαίῳ, τοιουτοτρόπως δὲ φαίνεται ὅτι ἐπῆλθε καὶ τοῦτο τὸ ἀποτέλεσμα ὅτι ἐπληρώθη ἐν τῷ βυζαντινῷ δικαίῳ κενὸν δημιουργηθὲν ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ἡ ἰουστινιάνειος κατὰ τὴν Νεαρὰν 1 μορφή τοῦ φαλκιδίου νόμου ὡς ἐνδοτικοῦ δικαίου ἔχει μετατραπῆ, διὰ παραλείψεως εἰς τὰ βυζαντινὰ κείμενα, εἰς ἀναγκαστικὸν δίκαιον (αὐτόθι 63 ἐπ., 82, Δικαστικὴ 8, 138).

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 ἔγγραφον πωλεῖ ὁ δανειστῆς οὐχὶ ἦν ἔχει κατὰ τοῦ ὀφειλέτου τοῦ ἀπαίτησιν, ἧς πωλήσεως ἄμεσος συνέπεια εἶναι ἡ ἐκχώρησις αὐτῆς εἰς τὸν ἀγοραστήν, ἀλλὰ πωλεῖ τὴν ἔγγραφον ὁμολογίαν, ἧτις ἐνσαρκώνει τὴν ἀπαίτησιν, τῆς ὁμολογίας δὲ ταύτης, ὡς πράγματος θεωρουμένης, ἐξάρτημα εἶναι ἢ ἀπαίτησις, ἧτις παρακολουθεῖ τὸ πωλούμενον πρᾶγμα. Τὸ μοναδικὸν τοῦτο ἔγγραφον φέρει εἰς συνάφειαν ὁ συγγραφεὺς πρὸς δίκαιον τῆς Ἰταλίας. Καίτοι ἡ Σίφνος καὶ αἱ ἄλλαι Κυκλάδες διετέλεσαν ὑπὸ φραγκικὴν κυριαρχίαν, διστάζει ὁ συγγραφεὺς καὶ δὲν ἀποφαίνεται, ἂν καὶ ποῖον δίκαιον ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ ἑτέρου, τὸ ἐν Σίφνω, ἂν ἐκληφθῆ ὡς ἰσχυὸν γενικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἢ τὸ ἰταλικόν, Δικαίως δ' ἀμφιβάλλει, διότι ἐπὶ

ὁμοιοτήτων αἵτινες παρουσιάζονται εἰς τοὺς καθ' ἕκαστον τόπους ἐν τῷ πλαισίῳ ἠθικῶν καὶ νομικῶν σχέσεων δὲν εἶναι εὐχερῆς ἢ ἐξακριβώσις, ἂν πρόκειται περὶ αὐτοτελοῦς ἑκασταχοῦ διαμορφώσεως ἢ περὶ μιμήσεως. Ἰδε καὶ τὰς εὐστόχους παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέως ἐν σελ. 453.

Τὸ ἐπόμενον ὑπ' ἀριθ. 3 ἔγγραφον εἶναι πρόσταγμα τοῦ Σερρασκέρη τῶν βασιλικῶν φεργάδων Μειμὲτ πασᾶ, δι' οὗ προστάγματος ὁ ἀγοραστής τῆς ἄνω ὁμολογίας ὡς δανειστής πλέον τῆς ἀπαιτήσεως πέμπεται εἰς τὴν νομὴν τῆς οἰκίας τοῦ ὀφειλέτου· «προστάζομεν τὸ αὐτὸ σπίτι νὰ τὸ κάμη ζάπτι» ὁ δανειστής. Πρόκειται περὶ ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως ἐναντίον τοῦ μὴ πληρώνοντος ὀφειλέτου, ἀλλ' ἄδηλον, ἂν αὕτη ἐνεργῆται κατὰ τὸ εἰς τὰς νήσους ἰσχύον ἰταλικὸν δικονομικὸν δίκαιον, ὡς δέχεται ὁ συγγραφεύς, ἢ μὴ τυχόν, ἀφοῦ τὸ πρόσταγμα ἐκδίδεται ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου τούρκου διοικητοῦ, σχετίζεται μᾶλλον πρὸς τουρκικὸν δίκαιον. Τὸ «κάνει ζάπτι» σημαίνει ἐνεργῶν κατάσχῃσιν περιουσίας τοῦ ὀφειλέτου μου. Ὁ ὅρος ἀπαντᾷ εἰς τὰ ἔθιμα Θήρας καὶ Ἀνάφης κατὰ τὴν συλλογὴν τοῦ 1747 κεφ. Θ', Νο 116, ἢ δὲ λέξεις ζάπι ἢ ζάπ σώζεται τὴν σήμερον εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν φράσιν «τὸν κάμνω ζάπ», τὸν δαμάζω, ἐξαναγκάζω.

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 40 ἔγγραφον ἔτους 1823 εὐρίσκει ὁ συγγραφεὺς ἐπιβίωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου, καθ' ὃ ὁ ἀγοράζων μὲ ξένα χρήματα καὶ παραλαμβάνων τὸ πρᾶγμα δὲν γίνεται αὐτὸς κύριος ἢ τοῦλάχιστον ἀπόλυτος, ἀλλὰ κύριος ἢ κτήτωρ ἄλλου ἐμπραγμάτου δικαιώματος γίνεται ὁ κύριος τῶν χρημάτων. Ἡ ἀντιρωμαϊκὴ ἀρχὴ αὕτη διασώζεται εἰς πλείονα ἔγγραφα τοῦ ὑστέρου ἑλληνισμοῦ καὶ δὴ ὡς πρὸς ἀγορὰν καὶ ἀκινήτων ἔτι οὕτως εἰς ἔγγραφον κατὰ εἴκοσι μόνον ἔτη ἀρχαιότερον τοῦ προκειμένου, ὅπερ ἐμνημόνευσα ἀλλαχοῦ (Ἀγοραπωλησία, 1943, σελ. 39 ἐπ.), ὁ ἐπ' ὀνόματί του ἀγοράσας οἰκίαν στεγάσασαν τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὴν Σχολὴν δηλοῖ πρὸ τῆς Ἱ. Συνόδου ὅτι ἡ οἰκία ἀνήκει εἰς τὴν Σχολὴν, «διότι ἠγοράσθη διὰ χρημάτων τῆς Σχολῆς καὶ οὐχὶ διὰ χρημάτων του», δηλαδὴ τοῦ ἀγοραστοῦ. Καὶ πιθανὸν μὲν ἔδῳ νὰ ὑποκρύπτεται τουρκικὸν δίκαιον, ἐφ' ὅσον τοῦτο τυχόν δὲν ἀνεγνώριζε δικαιοπρακτικὴν ἰκανότητα εἰς ἰδρύματα, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ δικαιολογία τῆς δηλώσεως καθιστᾷ ἔκδηλον τὴν ἀντιρωμαϊκὴν ἀρχήν.

Διὰ μακρῶν ἐρμηνεύεται τὸ ὑπ' ἀριθ. 97 ἔγγραφον, ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ συγγραφεὺς καὶ γαλλιστὶ εἰς ἀφιέρωμα πρὸς τὸν Taubenschlag.

Ἄν καὶ χαρακτηρίζεται τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου συντάκτου προικοσύμφωνον, προικοδοτικὸν γράμμα, προικοχάρτι, ὅμως δὲν εἶναι συστατικὸν προικός, ἀφοῦ ἢ ὑπὲρ ἧς τοῦτο κόρη ἦτο τὸ 1814, χρόνον συντάξεως τοῦ ἐγγράφου, ἄγαμος καὶ ἀμνήστευτος, ὑπανδρευθεῖσα πολλῶ βραδύτερον. Τὸ ἔγγραφον περιέχει ἐκ μέρους τῆς δηλούσης, ὑπάνδρου ἀτέκνου γυναικός, μεταβίβασιν περιουσίας τῆς εἰς ἀνεψιά⁴

τοῦ συζύγου της, ἣν εἶχε, λέγει, ἀναδεχθῆ κατὰ τὴν βάπτισιν καὶ παιδιόθεν ἀναθρέψει. Πράγματι ἡ μεταβιβάζουσα γυνὴ ἤδη εἰς διαθήκην της (ἀριθμ. 101) ἔτους 1811 ἐδήλου, ὅτι συναινέσει τοῦ συζύγου της εἶχεν «ἀναδεχθῆ ἐκ τῆς ἱερᾶς κολυμβήθρας» τὴν ἀνειψιάν, ὅτι «εἶχεν ἀναθρέψει αὐτὴν» ὡς ἴδιον σαρκικὸν τέκνον της, ὅθεν, λέγει, εἰς αὐτὸ τὸ τέκνον της καταλείπει περιουσίαν της. Τὰ αὐτὰ δὲ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ σύζυγός της ἐν τῇ διαθήκῃ του (ἀριθμ. 102) ἔτους 1913, ἐμφανιζόμενος καὶ αὐτὸς ὡς ἀνάδοχος τῆς ἀνειψιάς του καὶ καταλείπων αὐτῇ περιουσίαν.

Ἐν ὄψει τῶν εἰς τὰς προηγουμένας ταύτας διαθήκας δηλώσεων καὶ ἐκ παραβολῆς πρὸς ἀρχαιότερα παρεμφερῆ ἔγγραφα καταλήγει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ ὑπ' ἀριθμ. 97 ἔγγραφον :

α) Βεβαιοῖ υἰοθεσίαν τῆς ἀνειψιάς τελεσθεῖσαν κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ διὰ δύο Νεαρῶν ἐγκριθέντα τρόπον «ἐν ἁγίοις ναοῖς καὶ δι' εὐχῶν ὁσίων καὶ χειροθεσίας ἱερέων», ἣτις υἰοθεσία δὲν ἀπεκλείετο νὰ γίνεται καὶ κατ' αὐτὴν τὴν βάπτισιν, ὡς συμβαίνει ἐνταῦθα. Τὸ κατ' ἄλλα ἀρχαιότερα υἰοθετητικὰ μαρτυρούμενον τελετουργικόν, καθ' ὃ ὁ δι' ἱερολογίας υἰοθετῶν παραλαμβάνει τὸ θετὸν ἐκ ναοῦ Κυρίου ἀπὸ χειρῶν ἱερέως ἐκφωνήσας τὸ «υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγένηκά σε» ἀνευρίσκει ὁ συγγραφεὺς ἐνταῦθα εὐφυῶς εἰς τὸ ἐν ἀριθμ. 97 στίχ. 20 «ἔπιασεν», εἰς ὃ ἔχει ἐξασθενήσει τὸ εἰς τὸν τράχηλον τοῦ θετοῦ ἐπιζόμενον πάτημα.

β) Ἀποτελεῖ «νέμησιν» δι' ἧς ἡ θετὴ μήτηρ, ἣδη ἐν ζωῇ, παραχωρεῖ εἰς τὴν θετὴν κόρην περιουσίαν, ἵνα χρησιμεύσῃ αὐτῇ ὡς προίξ, ἐπιφυλάσσει δ' ἑαυτῇ ἀνάκλησιν, ἐὰν ἡ κόρη ἐν ζωῇ αὐτῆς ὑπανδρευθῆ, διότι τότε θέλει αὐτὴ αὐτὴ ἡ θετὴ μήτηρ προβῆ εἰς σύστασιν προικός.

Σημειωτέον ὅτι ἡ μετὰ ἔγκυρον υἰοθεσίαν (γεννῶσαν πλήρες ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὸν δικαίωμα) πολυειδῆς μέριμνα περὶ ἐξασφάλισεως τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς ἴσως ὀφείλεται εἰς τὸν ἐνταῦθα τρόπον τῆς υἰοθεσίας, ὃ ἔστι ἡ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ βαπτίσματος υἰοθεσία ἐκ μέρους τοῦ ἀναδόχου, δεδομένου ὅτι κατὰ Κανονικοὺς συγγραφεῖς ἀφ' ἑνὸς μὲν υἰοθεσία δι' ἱερῶν εὐχῶν ἀγνοεῖται τοῖς πολλοῖς (Βαλσαμών), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ εἰδικῶς «ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος κατὰ ἀναδοχὴν γενομένη υἰοθεσία οὐκ εἰς κληρονομίαν εἰσέρχεται» (Βλάσταρης). Πιθανὸν ὅμως καὶ νὰ εἶναι ἀπλῶς οὐχὶ ἀσυνήθης τότε τρόπος περιφρουρήσεως τῆς ἐκτελέσεως συναλλαγῶν καὶ διαθηκῶν, ἀφοῦ εἰς ἄλλα ἔγγραφα οἱ ἐγκαθιστάντες κληρονόμους τῶν παλοῦσι (σελ. 399) συνάμα τὴν περιουσίαν τῶν εἰς αὐτούς.

Ἐκ τῶν εἰς παραβολὴν φερομένων ἐγγράφων σημαντικὸν θεωρεῖ δικαίως ὁ συγγραφεὺς ἔγγραφον ἐκ τῆς Θάσου, ἔτους 1815, καθ' ὃ ζεῦγος ἀτέκνων υἰοθετοῦν δύο συγγενικά τῶν παιδιὰ, συνάμα δὲ ὀρίζουν ἀλληλοκληρονομίαν (καὶ ἀμοιβαίαν

πώλησιν), ἐν συνεχείᾳ δὲ καθολικὸν μετὰ τὸν θάνατόν των καταπίστευμα ὑπὲρ τῶν θετῶν τέκνων. Τὸ ὅλον ἔγγραφον δὲν εἶναι διαθήκη, ὡς τὸ χαρακτηρίζει ὁ βεβαίων μητροπολίτης, ἀλλὰ συγγραφοδιαθήκη (σελ. 397).

Ἰδιαιτέρως ἐξηγεῖται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ὅτι ἡ ἀλληλοκληρονομία (ὁ ὅρος ἀπαντᾷ καὶ εἰς σχόλιον τοῦ Ἀρμενοπούλου) μετὰ τὴν συζύγων παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ βυζαντινοῦ δικαίου ἐξηκολούθει εἰς πείσμα τούτου νὰ εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὸ λαϊκὸν δίκαιον. Ὅτι τοῦτο εἶναι ἀκριβές, πιστοῦται καὶ ἐκ τῆς μέχρι σήμερον ἐπιβιώσεως τοῦ δικαίου τούτου. Πρὸ τινος ἐξεδικασθη εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἐφετείου Πατρῶν κοινὴ διαθήκη συζύγων, οὐχὶ ἀπαιδευτῶν, περιέχουσα ἀμοιβαίαν ἐγκατάστασιν τοῦ ἐνὸς ὑπὸ τοῦ ἄλλου, συνδιαθήκη ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ ἀστικὸς κώδιξ, καὶ ἥτις ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὸ πρὶν γραπτὸν δίκαιον ἀπαγορεύεται ἐν αὐτῷ ἀπολύτως.

Διὰ μακρῶν πραγματεύεται ὁ συγγραφεὺς εἰς τὰ ὑπ' ἀριθ. 27, 44, 45, 97 ἔγγραφα περὶ τῆς «προϊκίσεως ἀρρένων τέκνων», ἥτις τόσας ἀμφιβολίας εἶχε γεννήσει ἄλλοτε. Ἡ ἐν ζωῇ ἐπίδοσις περιουσίας ἐκ μέρους τοῦ πατρὸς ἢ τῶν γονέων πρὸς τὸν νέον ἐπὶ τῇ νυμφεύσει του ἢ ἐπὶ τῇ ἀποχωρήσει ἐκ τοῦ πατρικοῦ οἴκου εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἀποκτᾷ πλέον ἰδιογνώμονα βίον, δὲν εἶναι φυσικὰ προἰξ ὡς ἡ συνισταμένη πρὸς τὸν γαμβρὸν ἢ κατὰ τὸ λαϊκὸν ἑλληνικὸν δίκαιον καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ὑπανδρευομένην κόρην, ἀλλ' εἶναι ἐκ προοιμίων, ἐν ζωῇ τοῦ πατρὸς, ἐπίδοσις κληρονομικοῦ μεριδίου, ξέκομμα, μεθ' ὃ δὲν ἔχουν τὰ οὕτω ἐπιδοτηθέντα ἄρρενα νὰ μετᾶσχουν τῆς πατρικῆς κληρονομίας ὡς οὐδὲ αἱ προικισθεῖσαι κόραι.

Τὸ δίκαιον τοῦτο σχετίζει ὁ συγγραφεὺς πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς οἰκογενειακῆς κοινοκτημοσύνης, τὴν δὲ προϊκίσιν τῶν ἀρρένων θεωρεῖ λαμβάνουσαν χώραν ἐν συνδυασμῷ πρὸς νέμησιν κατιόντων. Τοῦτο εἶναι σύνηθες, ὡς ἡ ἐν Πείρᾳ νέμησις ἐξακουστοῦ τινος Ἀγκυριανοῦ, ὅταν ἐνύμφευσεν τὸν υἱὸν του Κωνσταντῖνον, ἀλλ' ἀπαντῶσι καὶ προϊκοδοσίαι ἀρρένων καὶ ἄνευ νεμήσεων, ἀκόμη καὶ ἀνεξαρτήτως τελέσεως γάμου. Οὕτω τοῦλάχιστον κατὰ παλαιότεραν βυζαντινὴν πηγὴν, ἣν ἐσημείωσα ἄλλοτε (ὁ Φαλκίδιος νόμος ἐν τῷ βυζαντινῷ δικαίῳ, σελ. 72 ἐπ.), διασωθεῖσαν εἰς σχόλιον τοῦ Ἀρμενοπούλου καὶ ὅπου ὁ Heimbach τὸ «προικοδοτεθέντων» (εἰς τὸν υἱὸν) διορθώνει εἰς «πρωὶ δοθέντων», δηλαδὴ προηγουμένως δοθέντων, ἐν ζωῇ τοῦ πατρὸς. Ἡ ἀβάσιμος αὐτῇ διόρθωσις εἶχε γίνεαι, διότι τότε δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσουν, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ προϊκοδοτηθῇ ὑπὸ τοῦ πατρὸς τὸ ἄρρεν τέκνον, ἀφοῦ προἰξ συνίσταται μόνον ὑπὲρ θήλεος.

Ἐκ τῶν νέων νομικῶν ὄρων ποὺ ἀπαντοῦν εἰς τὰ ἔγγραφα σημειωτέα ἡ λέξις «οἰκονομικῶς», ἥτις σημαίνει: εἰκονικῶς. Ἡ λέξις ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἀπαντᾷ καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς περιοχὰς τῆς Ρούμελης, περιεργον δὲ εἶναι πῶς ἡ

οικονομία, ἥτις εἰς βυζαντινὰ καὶ Κανονικὰ κείμενα σημαίνει ἐπιείκειαν, συμπαθῆ λόγον, *aequitas* (ἀντίθ. ἀκριβεία, *ius strictum*), μετέπεσεν εἰς τὴν εἰκονικότητα, ἔννοιαν ἐντελῶς διάφορον, ἅτε, ὡς τὰ πολλὰ, ὑποκρύπτουσαν ἀπατηλὴν πρόθεσιν τῶν εἰκονικῶς δικαιοπρακτούντων. Ἴσως πρόκειται περὶ γλωσσικῆς ἀναπτύξεως. Ἐξέως οἰκονομικὸς ἦτο νοητὴ, ὅχι ὁμῶς εἰκονικός.

Ἄπειρα εἶναι τὰ θέματα ἅτινα μετὰ πάσης προσοχῆς πραγματεύεται ὁ συγγραφεὺς χρησιμοποιοῦν τὴν ἄλλως παρ' ἡμῶν ἀπρόσιτον ἀπέραντον διεθνή βιβλιογραφίαν. Πολλὰ ἐρμηνεῖαι ἐγγράφων ἐξελίσσονται αὐτόχρονα εἰς μονογραφίας τοῦ σχετικοῦ δικαίου εἰς τρόπον, ὥστε ὁ τόμος οὗτος τῆς συλλογῆς Σίφνου συμπληρούμενος ὑπὸ πίνακος λέξεων, πίνακος κυρίων ὀνομάτων καὶ τοπωνυμιῶν καὶ πίνακος πραγμάτων θ' ἀποβῆ ἄπορον τινὰ ἐγχειρίδιον πλείστων θεσμῶν τοῦ ἰδιωτικοῦ μεταβυζαντινοῦ δικαίου.

Ὁ δεῦτερος τόμος, ὁ κῶδιξ τοῦ Πούλου, μεταφέρει ἡμᾶς ἀπὸ τὰς Κυκλάδας εἰς τὸ δίκαιον τοῦ κέντρου, εἰς τὸ ἐνταῦθα δίκαιον, ὑφ' ὃ ἐπολιτεύοντο οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως 1822 καὶ ἐπ. Ἡ ἔκδοσις εἶναι ἀπλή, δηλ. ἄνευ ὑπομνηματισμῶν, ἀλλὰ συνοδεύεται ὑπὸ ποικίλων ἀλφαβητικῶν λεπτομερῶν εὐρετηρίων εἰς σελίδας ἐν ὄλφ 140. Ἄφ' ἐτέρου τοῦ ἐν τοῖς ἐγγράφοις εἰκονιζόμενον δίκαιον εἶναι ἑλληνικόν, καθαρώτερον ἀπὸ τὸ ἀνάμεικτον πρὸς φραγκικὰς καὶ ἐνετικὰς ἐπιδράσεις, οἷας παρουσιάζουν τὰ ἐγγράφα τῆς Σίφνου καὶ τῶν Παξῶν, ὅθεν ἡ παρακολούθησις καὶ ἡ ἔρευνα τοῦ περιεχομένου τῶν συμβολαίων τοῦ μνήμονος Πούλου δὲν παρουσιάζει μεγάλας δυσκολίας. Συχνὰ γίνεται λόγος περὶ τριμοιρίας, ἀλλὰ πρόκειται ἀπλῶς περὶ τοῦ τρίτου μέρους ὅλου τινὸς καὶ δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν, ἥτις περιέχεται εἰς τὴν περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς Νεαρὰν τοῦ μεγαλοπράγμονος Πατριάρχου Ἀθανασίου.

Γεννᾶ ἔκκληξιν ἡ νομικὴ παιδεία τοῦ μνήμονος Παναγιώτη Πούλου ἀνανακλῶσα πιθανώτατα ὑψηλὸν μορφωτικὸν ἐπίπεδον τῆς ὅλης τάξεως τῶν νομικῶν τῆς Ἀθηναϊκῆς Κοινότητος ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Ἔστω ὡς δεῖγμα ἐν συμβόλαιον ὅπερ τυχαίως ἐπρόσεξα, ἀριθ. 769, περιέχον λεπτομερὲς ἑταιρικόν, τοῦ ἐνὸς μὲν ἑταίρου εἰσφέροντος ἰδιόκτητον γῆν ἐπὶ λόφου εἰς τὸ βουνὸ τῆς ἁγίας Μαρίνας, κειμένου ἕξω καὶ εἰς τὸ δυτικομεσημβρινὸν μέρος τῆς πόλεως, τοῦ δὲ ἄλλου ἑταίρου ὑποχρεουμένου νὰ ἐγείρῃ ἰδίαις δαπάναις ἀνεμόμυλον καὶ νὰ ἐκμεταλλεύεται αὐτόν.

Ὁ τρίτος τόμος τῶν Παξῶν εἶναι ἐπίσης ἀπλή ἔκδοσις ἀλλὰ λόγῳ τοῦ συγνοῦ Ἐνετικοῦ, ὡς τὸ πλεῖστον, δικαίου τοῦ ἀπαντῶντος εἰς τὰ ἐγγράφα καὶ τῶν πολυαρίθμων ἰταλικῶν καὶ βενετικῶν ὄρων ἢ κατανόησις παρουσιάζει ὠρισμένας

δυσκολίας· ὅστις ὅμως ἤθελεν ἐγκύψει, θὰ εὔρη μέγα βοήθημα εἰς τὸ ἕξ εἴκοσι σελίδων λεξιλόγιον ξενικῶν λέξεων, ὅπερ ὁ συγγραφεὺς συντάξαε τῇ συνεργασίᾳ τοῦ ἐντριβοῦς περὶ τὰ ἐνετικά κείμενα Διευθυντοῦ τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Μανούσακα.

Εὐχάριστος εἶναι ἡ ἐμφάνισις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ποικίλων δημοσιευμάτων τοῦ λαϊκοῦ δικαίου. Πλὴν τῆς ἐξαιρέτου ἐργασίας, ἣτις συντελεῖται εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ Δικαίου τῆς Ἀκαδημίας, καὶ ἄλλα ποικίλα ἔγγραφα ἔχουν ἐκδοθῆ καὶ ἐκδίδονται ἐξ ἰδιωτικῶν ἀρχείων ὑπὸ τε νομικῶν καὶ φιλολόγων. Κορύφωμα τῶν ἐκδόσεων τούτων ἀποτελεῖ ὁ πλούσιος ἀμητὸς ὁ συγκομιζόμενος εἰς τοὺς τρεῖς παρουσιαζομένους τόμους, δι' ὧν μάλιστα—ἄς προστεθῆ καὶ τοῦτο—δὲν ἐξαντλοῦνται τὰ σχετικὰ ἀρχεῖα ἐξ ὧν ἦντλησε τὸ περιεχόμενον ὁ συγγραφεὺς, ὁ βαθὺς γνώστης τοῦ ὅλου ρωμαϊκοελληνικοῦ δικαίου καὶ ἀκάματος ἐρευνητῆς ἀνεκδότων πηγῶν.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΕΛΩΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.— Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις, ὑπὸ Ζενοφ. Ζολώτα.

1. Τεχνολογικὴ πρόοδος καὶ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις.

Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις συνδέεται στενῶτατα πρὸς τὴν τεχνολογικὴν πρόοδον. Αἱ ἤδη προηγμένα χῶροι ἐπραγματοποίησαν τὴν οἰκονομικὴν των ἀνάπτυξιν διὰ βραδείας ἐξελίξεως, ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν βαθμιαίαν προαγωγὴν τῆς τεχνολογίας, ἀρξαμένην περίπου ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος. Σήμερον ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἀνεπτυγμένων, ἡμιανεπτυγμένων καὶ ὑπαναπτύκτων χωρῶν, ἐκδηλουμένη ὡς διαφορὰ οἰκονομικοῦ πλούτου καὶ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος, εἰς τελικὴν ἀνάλυσιν εἶναι κυρίως διαφορὰ τεχνολογικοῦ ἐπιπέδου. Πράγματι, εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας χώρας, ἀνεξαρτήτως οἰκονομικοῦ καθεστῶτος, ἔχει ἤδη γίνεαι ἀντικείμενον πρακτικῆς ἐφαρμογῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀξιοποιήσεως ὀλόκληρος ἡ κληρονομία τῆς τεχνολογικῆς ἐξελίξεως μὲ ἀποτέλεσμα τὴν μεγάλην αὐξήσιν τοῦ πλούτου καὶ τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος, ἐνῶ ἡ πρόοδος συνεχίζεται περαιτέρω. Εἰς τὰς ἡμιανεπτυγμένας ἐξ ἄλλου χώρας μόνον τμῆμα τῆς τεχνολογικῆς προόδου ἔχει ἀφομοιωθῆ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πλούτου καὶ τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος εἶναι σχετικῶς μικρά. Τέλος εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας ἡ τεχνολογικὴ ἀνάπτυξις εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὰ σπάργανα καὶ τὰ χρησιμοποιούμενα πρωτόγονα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μέσα παραγωγῆς καὶ μέθοδοι ἀντανაკλῶνται εἰς τὸ πολὺ χαμηλὸν ἐπίπεδον εἰσοδήματος τοῦ πληθυσμοῦ των.